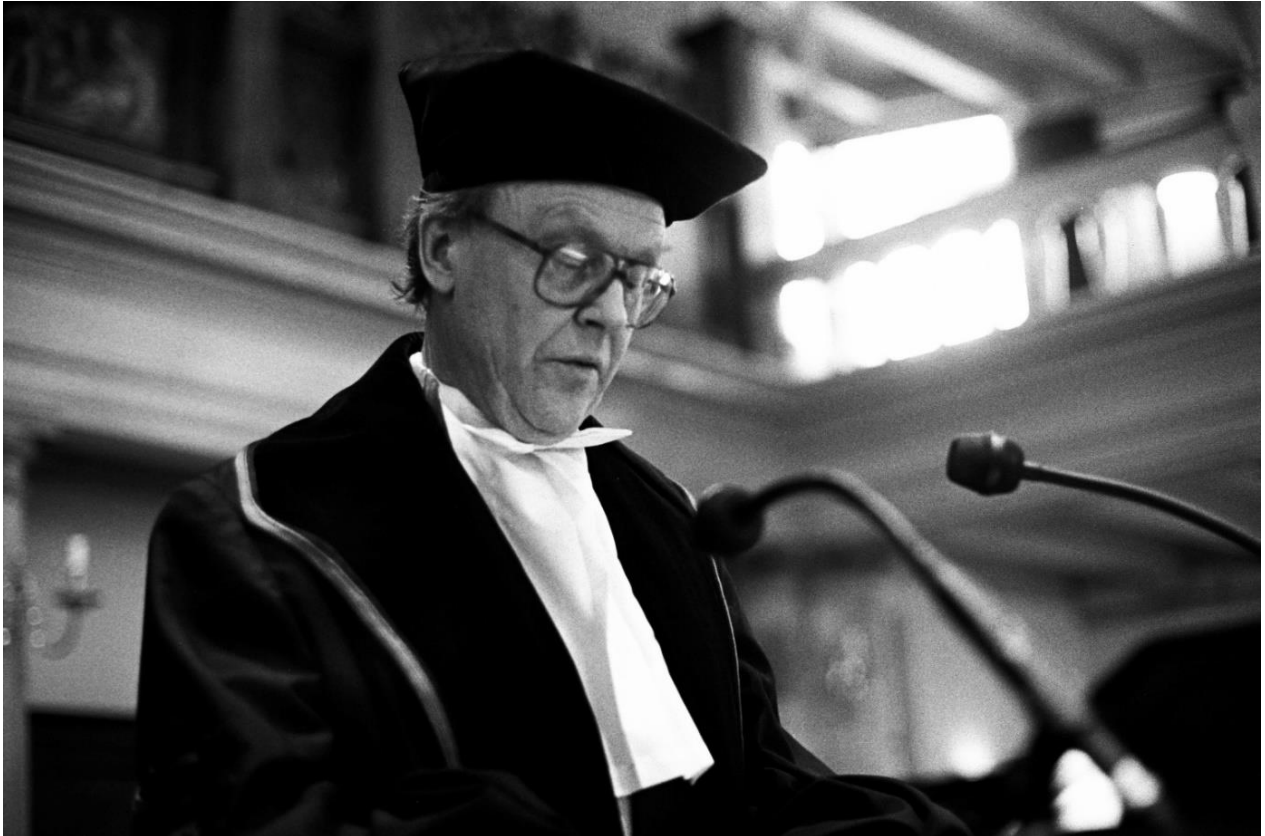

In memoriam prof. dr. W.H. Vroom (1930-2019)
Eerste KOG-hoogleraar

Wim Vroom tijdens het uitspreken van zijn oratie op 12 februari 1992 (foto Pieter Boersma).

In 1994 maakte ik met mijn vrouw en kinderen een reis door de Verenigde Staten. Beginpunt was New York. Nadat wij ons bij de balie van het hotel aangemeld hadden, stelden wij ons op bij de lift in de hal om naar onze kamers te gaan. De deuren van de lift gingen open en wie stapte er tot onze verbazing voor onze neus uit de lift... Wim Vroom met zijn gezin!

De situatie was tekenend voor Wim, ook in museale kring: hij dook overal op en je kon niet om hem heen in de wereld van de historische musea, waarvan hij van 1971 tot 1995 deel uitmaakte als verantwoordelijke voor de afdeling Nederlandse Geschiedenis van het Rijksmuseum. Of het nu ging om een onderwerp als *Het voorwerp als historische bron* (een symposium in 1982 waar hij nauw bij betrokken was), eigentijds verzamelen in de vorm van foto-opdrachten of tentoonstellingen met mooie titels als *Het Vaderlandsch gevoel* (1978, over de Nederlandse historieschilderkunst in de negentiende eeuw), *Om Vrijheid van geweten* (1984, over Willem van Oranje) of *De rode droom* (1995, over honderd jaar sociaaldemocratie in Nederland): alle getuigen van zijn grote betrokkenheid en bevoegdheid bij alles wat hij op historisch gebied ondernam.

Het lag voor de hand dat Wim Vroom ook in het KOG een rol van betekenis ging spelen. Zijn entree in het Genootschap maakte hij met een lezing op 9 april 1973 waarmee hij meteen grote bewondering oogstte: 'De laatste voordracht van dit jaar over de bouw van de

Utrechtse Dom als economische prestatie, gehouden door Drs. W.H. Vroom, overtrof al de vorigen. Het briljante exposé van de heer Vroom, een stuk economische geschiedenis getrokken uit de rekeningen van het Utrechtse Domkapittel, gaf de vele aanwezigen een geheel nieuwe kijk op de ontstaansgeschiedenis van ons grootste Middeleeuwse monument', aldus het jaarverslag uitgebracht op 13 juni 1973 door de toenmalige voorzitter drs. K.G. (Karel) Boon. De voorzitter had het goed opgemerkt: op dit onderwerp zou Wim Vroom in 1981 promoveren en wel cum laude. Vanaf 1976 was Wim enige jaren lid van de Commissie voor de Atlas van Amsterdam en vanaf 1980 tot 2005 ononderbroken bestuurslid met de titel Conservator. Hij was een actief lid en zelden ontbrak hij op de bijeenkomsten van het Genootschap.

Op initiatief van oud-voorzitter prof. dr. L.H. (Henk) van der Tweel, die behalve een grootheid op het gebied van de medische fysica, ook een geëngageerd liefhebber van cultuurgeschiedenis was, besloot het KOG in 1990 een bijzondere leerstoel in te stellen. Deze leerstoel aan de Universiteit van Amsterdam moest gericht zijn op het bestuderen van niet-schriftelijke bronnen, zoals voorwerpen en afbeeldingen. Daarmee gaf het KOG met zijn grote en diverse collectie het hoognodige gevolg aan een van de aanbevelingen, die in de publicatie *Het voorwerp als historische bron* (Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, Rijswijk 1982, naar aanleiding van het gelijknamige symposium) gedaan waren om een specifieke bronnenkritiek voor niet-schriftelijk bronnenmateriaal te ontwikkelen.

De leerstoel kreeg de titel 'Nederlandse cultuurgeschiedenis, in het bijzonder de studie der voorwerpen' en werd ondergebracht bij de vakgroep Culturele studies van de faculteit der Letteren. Het curatorium voor de leerstoel, onder voorzitterschap van prof. dr. D.P. (Dick) Blok, voormalig directeur van het Meertens Instituut en oud-voorzitter van het KOG, stelde Wim Vroom voor als eerste bekleeder van de leerstoel. In 1991 werd hij, na goedkeuring van het College van Bestuur van de Universiteit van Amsterdam, door het KOG benoemd voor een periode van vijf jaar (aan het eind daarvan nog met één jaar verlengd tot 1997).

Wanneer men de onderwerpen waarmee Wim zich als bijzonder hoogleraar bezighield overziet, heeft hij in zijn onderzoek, de werkcolleges en de scriptiekeuzes van de studenten gestalte gegeven aan wat hem het meest ter harte ging: de betekenis die de maatschappij toekent aan voorwerpen. Zijn oratie, gehouden in de volgestroomde aula van de Universiteit van Amsterdam op 12 februari 1992, wijdde hij aan een van de markantste vormen van betekenisgeving: de verering van zowel religieuze als wereldlijke relieken. Onder de laatste soort relieken verstond hij herinneringen aan historische gebeurtenissen en personen, zoals het zwaard waarmee Johan van Oldenbarnevelt was onthoofd of de boekenkist waarin Hugo de Groot uit de gevangenis was ontvlucht, voorwerpen die doorgaans in musea terecht zijn gekomen. De oratie werd gepubliceerd in een mooi vormgegeven boekje met de titel *In tumulto gosico, over relieken en geuzen in woelige tijden* (SUN, Nijmegen 1992).

In de werkcolleges die Wim Vroom ieder studiejaar hield voor een groep van zo'n tien studenten kwamen onderwerpen aan bod als symbolen gebruikt in de rechtspraak en bij de inrichting van rechtszalen, de cultuur van het socialisme en de leefstijl van de 'rode familie', de vormgeving van nationale feesten en herdenkingen, de betekenis die reisgidsen sinds hun ontstaan in de negentiende eeuw aan bezienswaardigheden gaven. Zijn laatste werkcollege ging over historisch-topografische collecties, de zogenaamde atlassen. Daarbij kwamen ook tekeningen en prenten uit de collectie van het KOG ter tafel. Steeds was het tijdens de werkcolleges de bedoeling de studenten in aanraking te brengen met het originele bronnenmateriaal en een combinatie te maken van onderzoek in schriftelijke bronnen en onderzoek van voorwerpen en afbeeldingen. Voor veel studenten was het de eerste keer dat zij met origineel bronnenmateriaal in aanraking kwamen.

Op 27 oktober 1997 nam Wim in zijn afscheidscollege nogmaals de draad op van de relieken, nu met name de vaderlandse relieken. Ook nu verscheen er een mooie publicatie van de lezing, ditmaal in combinatie met een lijst van de staatse relieken, onder de titel *Het*

wonderlid van Jan de Witt en andere vaderlandse relieken (SUN, Nijmegen 1997). In de afgelopen zes jaren had Wim de studie van voorwerpen een duidelijke plaats gegeven in het universitair historisch onderzoek en de leerstoel stevig gevestigd. De uitzendingen in 2020 op de publieke omroep van een boeiende zesdelige televisieserie 'Historisch Bewijs', waarin de authenticiteit van een aantal vaderlandse relieken onderzocht wordt, heeft Wim helaas net niet meer mee kunnen maken.

Gedurende vrijwel geheel mijn museale loopbaan heb ik geregeld contact met Wim gehad, eerst, in de jaren 1970, vanuit mijn werk bij de museumafdeling van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (CRM) en daarna bijna dertig jaar als wetenschappelijk medewerker bij het Nederlands Openluchtmuseum. Wij zaten samen in werkgroepen, bereidden symposia voor of kwamen elkaar tegen op bijeenkomsten van museummedewerkers. Bij het weerzien maakte Wim mij altijd enthousiast voor iets waarmee hij bezig was. Ik leerde hem kennen als een man, die pal stond voor zijn idealen, kritisch was wanneer het ging om de kwaliteit van het werk (onder andere van zijn studenten), maar ook als een uitermate sympathieke man, die anderen de ruimte gaf. Wim was een sociale en meevoelende persoon, die graag anderen een kans gaf wanneer dit enigszins binnen zijn invloedssfeer lag.

Toen ik als derde opvolger op de KOG-leerstoel werd benoemd, bood Wim mij onmiddellijk aan gebruik te mogen maken van zijn toga voor de gelegenheden waarvoor dat gebruikelijk is. Ik ging hier graag op in en het ophalen en terugbrengen van de toga bij Wim thuis leidde tot een ritueel van een kopje thee en een uitgebreid gesprek. Hij vertelde over onderzoeken naar bepaalde voorwerpen, waar hij mee bezig bleef. Ook vertrouwde hij mij toe hoe hij genoten heeft van de periode van zijn hoogleraarschap. Niet alleen inhoudelijk – dat spreekt bij hem vanzelf – maar ook om zich te kleden in toga en deel te nemen aan de universitaire ceremoniën. Daarvan heeft hij er vele bijgewoond, in actieve zin getuige het aantal promotiecommissies waarvan hij deel uitmaakte. Hij was hoogleraar in hart en nieren.

Ook het KOG ging hem zeer ter harte. Hij was de eerste hoogleraar van het Genootschap en hij was een betrokken lid. Zijn verbondenheid met het Genootschap heeft hij bekrachtigd met een mooi legaat, waaraan het Genootschap naar eigen inzicht een bestemming kan geven.

Ad de Jong

Met dank aan Carina Greven, Gijs van der Ham, Freek Heijbroek, Renée Kistemaker en Marja Westrik.